

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 10, Sayı 27, Temmuz 2023 / Volume 10, Issue 27, July 2023

ADRİYATİK KIYISINDA BİR OSMANLI ŞEHİRİ: DRAÇ / DURRËS
(1574 Tarihli Tahrir Kaydı ve Şehrin Fethine Dair Düşürülen Tarihe Göre)
An Ottoman City on The Adriaatic Coast: Draç/ Durres
(According to the Tahrir Record Dated 1574 and a Date on The Conquest of The City)

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date : 18.04.2023
Kabul Tarihi/Accepted Date : 05.07.2023
Sayfa/Pages : 455-475
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2023.250>

Galip ÇAĞ

(Dr. Öğr. Üyesi), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, e-mail: galipcag@gmail.com, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-8170-6053>

Atıf/Citation

Çağ, Galip, "Adriyatik Kıyısında Bir Osmanlı Şehri: Draç / Durrës (1574 Tarihli Tahrir Kaydı ve Şehrin Fethine Dair Düşürülen Tarihe Göre)", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/27, 2023, s. 455-475.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 10, Sayı 27, Temmuz 2023.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 10, Issue 27, July 2023.

ISSN: 2148-5704

ADRİYATİK KIYISINDA BİR OSMANLI ŞEHİRİ: DRAÇ / DURRËS (1574 Tarihli Tahrir Kaydı ve Şehrin Fethine Dair Düşürülen Tarihe Göre)

*An Ottoman City on The Adriatic Coast: Draç/ Durres
(According to the Tahrir Record Dated 1574 and a Date on The Conquest of The City)*

Galip ÇAĞ

Öz: Osmanlı Rumeli'si bugün hâlen birçok vechesi ile yeteri kadar çalışılmamış bir coğrafyadır. Ki bu eksiklik bölgenin güney batısına doğru inildikçe artmaktadır. Yani Balkanlar'ın merkezi alanındaki birçok şehir ve mesele çalışmalara konu edilmiş olsa da Adriyatik kıyılarına yaklaşıırken özellikle de Arnavutluk coğrafyası yeteri kadar incelenmemiştir. Bu çalışmada bahsi geçen eksiliğin giderilmesi için bölgenin en stratejik merkezlerinden biri olan Draç'ın Osmanlı eline geçişi ve hemen sonrasındaki dönemine odaklanılmıştır. Osmanlı klasik çağına dair bir idari düzen araştırması olan çalışmada iki noktaya değinilecektir: bölgenin fethi ve sonrasındaki idari teşkilatlanması. Bu çalışmada bölgeye dair hazırlanan en önemli tahrir kayıtlarından biri incelenmiştir. Ayrıca destekleyici başka arşiv kayıtları da kaynak olarak kullanılmıştır. Bu noktada çalışmanın Draç'a dair ilk, bölgeye dair de en tafsilatlı çalışmalarından biri olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Balkanlar, Draç, Tahrir, Arnavutluk

Abstract: The Ottoman Rumelia is still a geography that has not been studied enough in many aspects today. This deficiency increases as one moves towards the south-west of the region. In other words, although many cities and issues in the central area of the Balkans have been the subject of studies, the geography of Albania, in particular, has not been sufficiently studied while approaching the Adriatic coast. This study focuses on the passing of Draç, one of the most strategic centers of the region, to the Ottoman hands and the period immediately after it, in order to eliminate the aforementioned deficiency. It is an administrative order research about the region in the Ottoman classical age. Therefore, it focuses on two points: the conquest of the region and its subsequent administrative organization. At this point, it can be said that the study is the first one on Draç and one of the most detailed studies on the region. This study examines one of the most important tahrir records of the region. However, some other archival records supporting this record are also among the sources.

Key Words: Ottoman, Balkans, Durrës, Tahrir, Albania

Giriş: Avrupa'nın Başladığı Noktada Kadim Bir Liman

Osmanlı belgelerinde geçen adıyla¹ *Draç*,² bugünkü adıyla *Durrës* şehri, günümüz Arnavutluk'unun en önemli liman şehirlerinden biri olmakla birlikte Adriyatik kıyısının da en stratejik noktalarından biridir. Özellikle Balkanlar olarak ötekileştirilen Güneydoğu Avrupa yani bir anlamda modern olmayan dünya, bazılarına göre tam olarak burada başlar ve hemen karşı yakadaki İtalya kıyıları yenedünyanın ilk toprakları olur.³ Kaldı ki kadim dönemlerde Via

¹ 16. yüzyılda sadece Piri Reis burayı Turaç imlası ile kaydeder ama daha sonra Draç ve Diraç olarak kaydı devam eder, bkz., Machiel Kiel, "Draç", *DİA*, IX, İstanbul: Diyanet Vakfı, 1994): 522.

² Bundan sonra Draç olarak bahsedilecektir.

³ "Balkan dünyasının gözünde Tanrı rolünü oynayan Avrupa, Adriyatik Denizi'nde sona erer. Avrupa, uygarlığının beşiği olan, Avrupa'nın kutsal bir boğa tarafından dünyaya getirildiği topraklar o Avrupa'nın parçası sayılmaz. Siyasal gerekçelerle Rusya'yı da içine alır, ama başka yönlerden, Balkanlılar için Avrupalı, Bizanslılar için Frank'ın taşıdığı anlamı taşır. Kısacası, Avrupa Latin Hıristiyan dünyasıdır, Paris başkentidir, Fransızca da

Egnatia ile doğudan gelen değerli metanın Draç üzerinden Avrupa'ya aktarıldığı ve bu manada şehrin bahsi geçen kadim yolun bitim ucu olduğunun bilinmesi önemlidir. Gutteridge ve diğerlerine göre bu sadece Via Egnatia için değil diğer bir Roma yolu olan Via Appia için de geçerlidir.⁴ Bu yolun Draç'ın hemen karşısındaki *Birindisi* şehrinden Roma'ya ulaşan 660 kilometrelik bir yol olduğu da düşünülürse şehrin önemi bir kez daha anlaşılabilir. Bunu Konstantinopolis'in inşası ve dolayısıyla Doğu Roma'nın başkentinin teessüsü ile de ilişkilendirmek mümkündür. Ayrıca her iki kadim yolun da iki Roma başkentini birleştirdiği gerçeği Draç'ı önemli kılan asıl noktalardan biri olarak düşünülebilir. Özellikle de Osmanlı idaresinin bölgeye ulaştığı dönemde buranın Venedik elinde bulunması dolayısıyla uygulanan mühim strateji, fetih siyasetinin en öngörülü kısmını oluşturacaktır.

Drač, bugünkü Arnavutluk sınırlarında, başkent Tiran'ın 35 kilometre batısında bulunmaktadır. Tarih boyunca *Epidamnus*, *Dyrrachium*, *Dyrrachion*, *Durazzo* gibi adlarla anılır.⁵ Arkaik Yunan çağı da denen MÖ 8-4. yüzyıllar arasındaki dönemi saymazsak tarih boyunca sürekli olarak işgal edilen şehir; Santoro ve Monti'ye göre⁶ Roma, Bizans, Norman, Aragon, Venedik en sonunda da Türkler arasında el değiştirir.⁷ Kiel'e göre kurulduğu dönem bunun hemen öncesinde de -Korint ve Corcyra'dan gelen Yunanlılar tarafından- MÖ 627'ye rastlar.⁸ Özellikle Cermen asıllı Vizigot kralı I. Alarik'in 5. yüzyıl başlarındaki saldırıları sonrasında Panonia-Dalmaçya hattını kapsayan İliya bölgesinde mühim bir sınır güvenlik alanı olarak görülür. Hun istilasının devam ettiği dönemde bölgeye inen Ostrogot kralı Theodorik (the Amal ya da The Great olarak da bilinir) yüzyıl sonlarında şehri ele geçirir.⁹ Bu andan itibaren 6. yüzyıl başlarına dek Draç'ın tahkimi, bölgedeki diğer merkezlerin korunması ve güvenliği açısından büyük önem arz eder.¹⁰ Kaldı ki Romalılar devrinde 345'te şiddetli bir zelzele ile harap olan şehir, daha sonra kendisi de buralı olan Bizans imparatoru Anastasios (491-518) tarafından büyük ölçüde yeniden yaptırılır.¹¹ Bu surlar Osmanlı fethi sonrasında tahkim edilen surlarla birlikte varlığını devam ettirir.

14. yüzyıl ortalarında bölgedeki hâkim güç Stefan Dušan'ın Sırp Devleti olur (1343-1347). Onun ölümü sonrasında da Arnavut Charles Thopia şehri zapt ederek nerede ise yüzyıl sonuna dek (1388) elinde tutar.

Osmanlıların bölgedeki etkisi I. Kosova sonrasında artınca Thopia'nın oğlu George şehri Venedik'e bırakır, onlar da şehrin surlarını daraltmak suretiyle daha küçük bir Draç tesis ederler. Bu küçülme ve metruk hâl yaşanan talihsizliklere de bağlı olarak Osmanlı fethine dek sürer. 13. yüzyılda 25.000 civarı olan nüfusun 16. yüzyıl başında 1000 kişiye kadar düştüğü de Alman şövalye Arnold van Harff tarafından kaydedilir.¹²

1. Osmanlılar Draç'ı Ne Vakit Aldılar?

Türkiye'de özellikle şehir tarihi yazımının en temel problemlerinden biri fetih tarihlerindeki müphemliktir. Buna birçok sebep göstermek mümkün iken bölgenin 15. yüzyılın

dilidir." Allen Upward, *The East and Europe: Y-The Report of an Unofficial Mission to the European Provinces of Turkey on the Eve of the Revolution*, (Londra: John Murray, 1908), 50.

⁴ Gutteridge, A. Hoti, H. R. Hurst, "The Walled Town Of Dyrrachium (Durrës): Settlement And Dynamics", *Journal of Roman Archaeology* 14 (2019): 391.

⁵ Gutteridge vd., *The Walled Town Of Dyrrachium (Durrës)*, 391.

⁶ Sara Santoro – Alberto Monti, "The City of Durrës and its History, between Environmental Evolution and Cultural Transformations", *Proceedings of the 36th CAA Conference*, (Budapest, 2–6 April 2008): 491.

⁷ Kiel kaynağını belirtmeksizin verdiği bir bilgide bu el değiştirmenin 16. yüzyıla dek 32 kez gerçekleştiğini ifade eder; Kiel, *Drač*, 522.

⁸ Kiel, *Drač*, 522.

⁹ Gutteridge vd., *The Walled Town Of Dyrrachium (Durrës)*, 396.

¹⁰ Heher, Dominik "Dyrrhachion / Durrës – an Adriatic Sea Gateway between East and West", *Menschen, Bilder, Sprache, Dinge, Wege der Kommunikation zwischen Byzanz und den Westen*, (Mainz, 2018), 174.

¹¹ Kiel, *Drač*, 522.

¹² Kiel, *Drač*, 522.

ortalarından önce fethedilen kısımları için Osmanlı tarih yazımı geleneğinin gelişmediği düşüncesi makul bir gerekçe olabilir. Lakin Draç gibi bu sorunun genel manada aşıldığı klasik dönem ortalarında fethedilen bir merkez için müphemliği açıklamak zordur.

İskender Bey'in Lezha'da 1468 yılının 17 Ocak'ında ölümünden sonra, iki senedir II. Murat'ın kuşatması altındaki Kruja şehri teslim alınır. Akabinde 1479 yılında İşkodra'nın da Venedik'ten alınmasıyla Arnavutluk'un kuzey bölgesi de ele geçirilir ve 1506 yılında Draç fethedilerek tüm Arnavutluk Osmanlı yönetimi altına alınır.¹³ Aslında son kısımda verilen tarihe kadar durum kabaca budur. Lakin fetih tarihinin bundan daha erken bir zamana denk geldiğini kaydeden eserler de oldukça fazladır. Çünkü 15. yüzyıl sonunda başlayıp 16. yüzyıl başlarına sarkan Osmanlı-Venedik Adriyatik hâkimiyeti savaşları sonrasında imzalanan barış anlaşması ile Draç'ın Osmanlı eline geçtiğine dair ciddi bir mutabakat da gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin Metin Kunt'a göre bu anlaşma 1502'de imzalanarak Draç Osmanlı eline geçer.¹⁴ Kate Fleet, anlaşmanın tarihini Mayıs 1503 olarak kaydeder ama ne yazık ki bir kaynak belirtmez. Dolayısıyla daha en başından ortaya çıkan bu ihtilafı çözmek güçleşmektedir.¹⁵ Gilles Veinstein fethi biraz geriye çekerek kaynak göstermeksizin 1501 tarihini verir.¹⁶ Aynı eser içerisinde yer alan çalışmasında, Traian Stoianovich de bu tarihi destekler.¹⁷ Castellan'a göre anlaşma Aralık 1502'de imzalanır ve Osmanlı idaresi Akdeniz'in yeni hâkimi olsa da Draç hâlen Venedik'in elindedir.¹⁸

II. Bayezid dönemine dair en önemli çalışmalardan birini hazırlayan Sydney Nettleton Fisher çalışmasının *Venedik'le Savaşlar* bölümünde konuya dair bu ihtilafı bir nebze izaha çalışır. Zira bu savaşlar sırasında yukarı bahse konu anlaşmaların bir dizi şeklinde imzalandığını izah ederken Draç'ın İşkodra (Scutari) Beyi Firuz Bey¹⁹ eli ile fethinin Temmuz 1501'de gerçekleştiğini belirtir.²⁰ Ancak bu fetih hadisesi, uzun süren savaşın bir merhalesidir²¹ ve sonrasında gerçekleşen barış anlaşmaları fethin resmîleşmesinin başka bir aşamasını oluşturur. Buna göre özellikle doğuda beliren Şah İsmail tehlikesi göz önüne alınarak başlanan barış görüşmelerinin ilk aşaması 14 Aralık 1502'de Venedik elçisi Zaccaria di Freschi ve Hersekzade Ahmed Paşa arasında gerçekleşir. Bu ilk anlaşmada Aya Mavra Adası meselesi üzerinden Draç'ın bir çekişme konusu olduğu açıktır.²² Anlaşmanın ikinci aşaması Andrea Gritti ile 10 Ağustos 1503'te imzalandı ki uzun süren tartışmalara da sahne olur.²³ Hatta 10 gün kadar sonra Macarların da devreye girmesi ile nihai bir anlaşma da onlar ile imzalanır ve bu süreç 20 Ağustos 1503'te tamamlanır.²⁴ Mustafa Cezar'ın *Mufassal Osmanlı Tarihi*'nde 1502'deki anlaşma nihai anlaşma olarak kaydedilirken Gritti'nin ikinci gelişinin bir tebrik niyeti ile yapıldığı kaydedilir.²⁵ İmber de şehrin fethi ile imzalanan sulh tarihini bir süreç olarak verirken

¹³ Bülent Bilmez, "Arnavutluk Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmgesi", *Osmanlı Araştırmaları* 49, (2017), 367.

¹⁴ Metin Kunt, "İmparatorluk Çağının Başlaması", *Türkiye Tarihi*, II, (İstanbul: Cem Yay, 2014): 100-101.

¹⁵ Kate Fleet, "Osmanlılar, 1451-1603, Siyasi Tarihe Bir Giriş", Ed. Suraiya Faroghi, Kate Fleet, *Türkiye Tarihi 1453-1603*, (İstanbul: Kitapyayinevi, 2016), 60.

¹⁶ Gilles Veinstein, "Avlonya (Vlora): 16. Yüzyılın İkinci Yarısında Via Egnatia'da Bir Menzil", Ed. E. Zachariadou, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 241.

¹⁷ Traian Stoianovich, "Osmanlı Hâkimiyetinde Via Egnatia", Ed. E. Zachariadou, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 226.

¹⁸ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, Çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, (İstanbul: Milliyet Yay., 1993), 98.

¹⁹ Selahattin Tansel, *Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı*, (Ankara: TTK, 2017), 203.

²⁰ Sydney Nettleton Fisher, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, Çev. Hazal Yalın, (İstanbul: Kitapyayinevi, 2014), 97.

²¹ Ancak Zinkeisen gibi önemli tarihçiler bu süreci Osmanlı ordusunun bir gece baskınına da indirger; Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epçeli vd., II, (İstanbul: Yeditepe Yay., 2011), 386.

²² Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 101, 103.

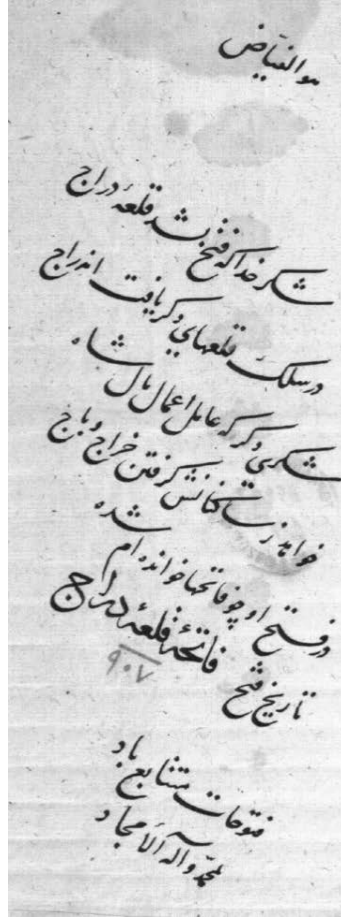
²³ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 105.

²⁴ Fisher, *Sultan Bayezid Han*, 108.

²⁵ Mustafa Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli-Haritalı*, II, (Ankara: TTK, 2011), 687.

fethi 1502'ye akabinde imzalanan sulh ile buradaki kati yerleşimi 1503'e tarihlendirir.²⁶ Artık Draç, resmen Osmanlı toprağıdır.

II. Bayezid dönemine dair kıymetli çalışmasında Selahattin Tansel, Draç'ın fethine özel bir başlık açar. Draç'ın, İlbasan (Elbasan / Valmora) bölgesinde eşkıyalık yapanların bir sığınma noktası olduğuna dikkat çeken Tansel, surlarının sağlamlığını da ayrıca belirtir. Hatta İdris-i Bitlisî'den yaptığı bir iktibas ile buraya ikinci İstanbul dendiğini de ifade eder. Buna göre bir liman kent olması ve yollarının oldukça bozuk bulunması sebebi ile kara yollu bir fetih planlayan Osmanlı idaresi şehri Elbasan ve Ohri beylerinin dört beş bin kişilik bir birliği ile fethetmeyi başarır. Tansel de Topkapı Saray Müzesi Arşivi'ndeki bir tarih düşürmeyi baz alarak fethin tarihini 29 Muharrem 907 / 14 Ağustos 1501 olarak verir. Burada yeni bir tartışma ortaya çıkar. Zira bahse konu Farsça, *meḥ'ûlü fâilâtü meḥâilü fâilün* veznindeki tarih düşürme, bugün TSMA_e 363/62 (844/64) kodu ile kayıtlıdır. Tansel, ihtimal o günkü kayıt numarasını Topkapı Sarayı Arşivi, 448, (22) olarak vermekle birlikte düşürülen tarihi 29 Muharrem 907 olarak belirlerken, belgenin bugün kayıtlı olduğu katalog bilgisi ise 09.12.907 tarihini verir. Bu durumda miladi 15 Haziran 1502 tarihi elde edilir.²⁷ Burada belgenin sonraki bir tarihte kaleme alındığı da düşünülebilir. Ancak yine aşağıda da vereceğimiz tarih düşürme metninden 907 yılı haricinde bir bilginin çıkarılamaması Tansel'in bu tarihe kendinin de belirttiği üzere Kemal Paşazade'nin verdiği bilgi ile ulaştığı fikrini güçlendirmektedir.

Resim 1. Draç'ın Fethine dair bir tarih düşürme

[Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA.e.) Dosya No. 363, Belge No. 62/ Dosya No.844, Belge No.64]

²⁶ Colin Imber, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650*, Çev. Şiar Yalçın, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, 2006), 53.

²⁷ Tansel, *Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı*, 242-243.

Huve'l-Feyyâz

*Şükr-i Hodâ ki feth şod Kal'a-i Dırac
Der silk-i kal'ahâ-yı diger yaft indirâc*

*Şükr-i diğêr ki âmil-i a'mâl mal-i şâh
Hâhed ze sâkinâneş giriften harâc u bâc*

*Der feth-i u çu fâtiha hândeem şode
Tarih-i feth Fâtihâ-i Kal'a-ı Dırac²⁸*

*Fütuhât-ı mütetâbi' bâd
Li-Muhammed ve âlihi el-emcâd*

Bu noktada bahse konu tarih meselesinin çözümüne dair bir başka veri de II. Bayezid dönemine ait bir hükümdür.²⁹ Ohri ve İlbasan Beylerine Faik isimli bir ulak ile gönderilen hükümde Draç Kalesi'nin çok hızlı bir şekilde yapılp asker ve silahları ile hazır edilmesi istenir. Seferberlik ilan edilip çıkma emri verildiğinde hızlıca harekete geçilmesi bildirilir. Hükümün tarihi 2 Zilkade 907'dir. Bu da miladi 9 Mayıs 1502'ye tekabül eder ki bu durumda yukarıda bahsedilen tarih düşürme belgesindeki katalog verisi belgenin hazırlandığı tarihi karşılar. Fethin tarihinin bundan önce gerçekleşmesi gereği de göz önüne alınırsa Kemal Paşazade ve Tansel'in verdiği tarih (14 Ağustos 1501) makul görülebilir.

2. Draç'ta Osmanlı Hâkimiyetinin Teessüsü

Draç'ın Adriyatik kıyısında ve İstanbul'a uzak bir merkez olmasına rağmen Jorga, bölgedeki Türk varlığı açısından önemini İstanbul'un fethi ile başlatır. İskender Bey'in Draç balyosuna karşı takındığı düşmanca tavrı bu manada Venedik aleyhine bir tavır olarak yorumlar.³⁰ Halil İncalcık da bu tezi destekleyerek bölgenin 15. yüzyıl ortalarında artık Osmanlı toprağı olduğunu belirtir. Ancak önemli bir nüansı da ekler. Buna göre idari düzende Arnavutluk'un güney kısmında bulunan Premedi, Görice ve Konica ayrı bir birimdir. İlbasan Kalesi'nin yapılması sonrasında da Orta Arnavutluk, Ohri'ye bağlanır. Fatih devrinde Güney ve Batı Arnavutluk da Avlonya sancağını teşkil ederken geriye kalan Kuzey Arnavutluk da İşkodra sancağını teşkil eder.³¹ Anlaşılan o ki Osmanlı idaresi, sonraki birkaç yılda, İskender Bey'le Venedik arasındaki bu çekişmeyi lehine kullanmak için oldukça stratejik hamleler yapar. 1455 yılında İskender Bey'e karşı Evronos Bey'in torunu ile başlayan mücadele "*İşkodra'dan Draç'a kadar tüm Arnavutluk'un hâkimi*" olarak lanse edilen Arianites'le devam eder.³² Venedik'in 1463'teki Mora seferleri sırasında Draç'ı Osmanlı üzerine düzenlenecek bir deniz seferi için ana üs olarak belirlemesi³³ bu tecrübenin bir devamı olarak görülebilir. İskender Bey'in bölgedeki mücadelesi de devam ederken Arnavut kökenli Balaban Bey'in ona yenilmesi de Draç üzerindeki mücadeleyi giderek önemli hâle getirir. Bu dönemde Osmanlı idaresinin Draç yakınlarında tesis edilen ve Zinkeisen'e göre insansız / hali olan Chorlu sahil kasabasının tahribi ile İlbasan'a (İlbasan) yerleşmesi haricinde bir başarısı da yoktur.³⁴

Balaban Bey'in son bir çaba ile gerçekleştirdiği Draç saldırısı sonuca eremeyince İskender Bey yanına Draç Başpiskoposu Paul Angelo'yu da vererek oğlu Johann'ı Venedik'e yolladı.³⁵ Zinkeisen Angelo'nun (Pavlus Angelus) İskender'in akıl hocası olduğu ve Papa II.

²⁸ Metnin bu kısmına sonradan Arapça "907" ibaresi not olarak düşülmüştür.

²⁹ II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri, Haz. Feridun M. Emecen-İlhan Şahin, (Ankara: TTK, 2021), 260. Ahkâm Defteri, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemî Defterleri (A. DVN-d.) Numara(Nr.) 790A, Hüküm: 128] Tarih: 907 (1502)

³⁰ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epeçeli, II, (İstanbul: Yeditepe Yay, 2005), 55.

³¹ Halil İncalcık, *Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, (Ankara: TTK, 1987), XI.

³² Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 83.

³³ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 118.

³⁴ Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, 283.

³⁵ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 128-129.

Pius'un da bu dönemde düzenlemeyi planladığı haçlı seferinin başına İskender'i geçirmek istediği iddiası oldukça mühimdir.³⁶ Lakin bundan kısa bir süre sonra yine Osmanlı akıncıları ile giriştiği bir mücadelede, Leş şehrinde ölünce bu süreç kesintiye uğrar.

İskender Bey sonrasında bölgedeki iç kavgalar devam eder. Jorga'nın anlattıklarına bakılırsa bu durum 1479'da imzalanan anlaşmanın da etkisiyle işlerine de gelmektedir. Çünkü Draç, Leş, Akçahisar gibi önemli merkezler coğrafi olarak Slav etki alanı olan Zenta bölgesine bağlıdır. Venedik ise daha Adriyatik özelliği gösteren Ülgün, Bar ve Budva kısmını elinde tutarken buranın buğday, yağ ile liman özellikleri konumlarını muhafaza etmelerine de önemli bir katkı sağlamaktadır.³⁷

Venedik Adriyatik kıyısında bu diplomatik düzeni muhafaza ederken karşı kıyıda Napoli ve Sicilya'nın Aragonlu idarecileri de Otranto'nun intikamını almak için planlar yapmaktadırlar. Bunun için de İskender'in oğlu Giovanni oldukça makul bir müttefik olabilir. Çünkü II. Mehmet'in ölümünün hemen ardından Draç'a gönderilen Krisoskolos Klada'nın burada tutunamayarak Napoli'ye kaçması da hazır bir fırsat yaratır. *Kladiot* adı verilen ordunun buradaki faaliyetleri Napoli'nin Otranto'da esir alınan Osmanlı paşasını serbest bıraktığı 1483-4 yılına dek sürer.³⁸ II. Bayezid'in bu sırada Boğdan seferinde olması da işlerini kolaylaştırır.

Tüm bunlar olurken Jorga'nın tabiri ile "*Arnavut Türkleri*"³⁹ birkaç sene süren geri çekilmelerine 1486'da son vererek Avlonya Sancak Beyi Sinan Bey eliyle yerel isyancılara karşı mücadele ederler. Hatta II. Bayezid'in bizzat Arnavutluk seferine çıkmaya hazırlandığı söylentileri bölgeyi tedirgin etmeye yeterken buna bir de 1488-89 yıllarındaki 700 kişilik Avlonya Türklerinin İtalya kıyı çıkartması eklenince tedirginlik had safhaya çıkar.⁴⁰

II. Bayezid'in 1490'da ordusu ile Üsküp'e gelmesi ve Manastır'a kadar ilerlemesi bölgedeki tüm düzeni değiştirir. Ancak düzenlenen suikast ve akabinde Sultan'ın ani rahatsızlığı seferin Arnavutluk'a ulaşmasına mâni olur ise de yaşanan korku ile ciddi bir Arnavut nüfusunun Napoli'ye geçmesi⁴¹ sonraki yıllarda burada sorunlara sebep olacak yeni bir problemi de beraberinde getirir.

Drač etrafındaki bu gelişmeler oluyorken şehirde de ciddi hadiseler cereyan eder. Fransa Kralı VIII. Charles'ın Napoli seferi sonunda İstanbul'u almak gibi bir plan ile Draç'a geçme planı yapması bu manada Osmanlıları şehri tam manası ile fethetmek konusunda daha da motive eder. Arnavut asıllı Draç Piskoposu Martin'in VIII. Charles'ı şehre daveti de işleri Osmanlılar aleyhine zorlaştırır. Neyse ki 1495'te İtalya'da başlayan ayaklanma ile Charles burada tutunamaz ve geri çekilmek zorunda kalır.⁴²

Venedik'in Osmanlı Devleti'ne karşı takındığı saldırgan tutum ve bölgedeki Arnavutların kısmen elde ettiği başarılar sonunda Osmanlı idaresinin etkinliğinin arttığı açıkça görülür. Ragusa'nın 1499'daki ilhaki Jorga'nın dikkatini çekse de Draç'ın durumuna dair verdiği bilgi 1504 yılında dört sancak beyi ve sekiz bin işçi ile gerçekleşen tahkimattır.⁴³ Anlaşılan odur ki yukarıda verilen tarih bu bağlamda bir kez daha doğrulanmaktadır.⁴⁴

Bu tarihten yaklaşık 25 sene sonra (I. Süleyman devri) Arnavutluk'un idaresi; Avlonya, İşkodra ve Ayamavra'yı da içine alan Ergiri Kasrı sancak beyleri ile Vodiça, Lekadya ve Despot

³⁶ Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, II, 279.

³⁷ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 240.

³⁸ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 241.

³⁹ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 245.

⁴⁰ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 242.

⁴¹ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 243.

⁴² Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 243-244.

⁴³ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 245.

⁴⁴ Çalışmanın bu bölümünde Nicolae Jorga'nın verdiği bilgilere bu denli başvurulması sebebi de onun çalışmasında özellikle Venedik arşivlerinden elde ettiği bilgiler ile diğerlerine göre çok daha fazla ayrıntı vermesidir.

İli'nin tamamını yöneten sancak beylerinin yanı sıra Draç, Yanya ve Arta kadıları ile Preveze'deki bir kale komutanı eli ile gerçekleşmektedir.

Şehrin yüzyıl başındaki kati fethi ile arşiv vesikalarına yansıyan görevlilerine dair de fikir edinilebilmektedir. Buna göre 1565 yılı başlarında gerçekleşen bir levant usulsüzlüğüne dair hükümde Draç Kalesi dizdarının Mustafa isimli bir bey olduğu tespit edilir.⁴⁵ Yaklaşık bir sene sonraki bir belgeye göre⁴⁶ dizdar bu kez Yusuf Bey olur. 1570'de Draç ve Baştova kale dizdarının uç beyi ailesi soyundan Uzguroğlu Nazir Mahmut olduğu kayıtlarda mahfuzdur. Uzguroğlu ismi bugün bölge için ayrıca önemli olup izleri takip edilebilir. Örneğin Berat şehrinde bulunan ve 1554'te inşa edildiği bilinen Uzguroğlu Ahmet Bey (Kurşunlu Camii) bunun müşahhas örneklerindedir. Yine III. Murat devrinin divan şairlerinden ve kadı, Kalkandelenli İbrahim Tulûî'nin de bu dönemde Uzguroğlu ailesinin hizmetinde bulunduğu kaydedilir.⁴⁷ Bu dönemde Draç kadısının da Mevlana Şemsettin olduğu tespit edilebilir.⁴⁸ Çalışmanın ana kaynağı olan tahririn yapıldığı tarihten hemen önce (H 981 / M 1573) kale dizdarı Mehmet Ağa'nın görevinden azledildiği anlaşılmaktadır.⁴⁹

3. 1574 Tarihli Tahrir Kaydı ve Draç

1574 tarihli tahrir kaydı İlbasan sancağına dair bir mufassal defterdir.⁵⁰ İhtimal 7 Mart 1573 tarihli Osmanlı Venedik barışı sonrasında Dalmaçya kıyılarındaki yeni durumun da tespiti için gerçekleşen sayımın dökümüdür. Her bir iki varaklık kısma tek numara verildiğinden dipnotlarda bu hususa göre bir kullanıma başvurulacaktır. Ayrıca defterin hemen girişinde sonradan eklenen bilgi notu önemlidir. Zira bu nota göre⁵¹ defterin girişinde bulunan metindeki H 989, sonradan tanzim edilen icmal defterin tarihi olup ve asıl tarih H 981'dir. Yine bu çalışmada defterde bulunan bağlı nahiyeler içerisinde Draç'a ait kısmı değerlendirilirken defterin başındaki kanunname de bölgeye dair önemli iktisadi veriler sunması hasebiyle burada incelenecektir.

3.1. İdari Düzen ve Nüfus

Öncelikle, defterin hazırlandığı tarihten 5-6 sene sonra Draç'ta görevli Azaplar Ağası Mustafa'ya gönderilen bir mektupta / hükümde⁵² Draç'ın üç tarafının denizlerle çevrili olduğu ve kara ile bağının 200 arşınlık bir köprü ile sağlandığı belirtilirken özellikle şehir dışındaki pazar ile zahire alışverişinin oldukça müşkül şartlarda yürütüldüğü belirtilir.

⁴⁵ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-1 Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemi Mühimme Defteri (A.DVNSMHH.d..) Defter No.6, Hüküm No.773 (6/773) Tarih: 18 Recep 972 (19 Şubat 1565)

⁴⁶ Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TS.MA.e.) Dosya No. 757, Belge No. 16, Tarih: 21 Safer 974 (7 Eylül 1566)

⁴⁷ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tului-ibrahim-tului-efendi> (Erişim Tarihi: 31.03.2022)

⁴⁸ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-1 Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemi Mühimme Defteri (A.DVNSMHH.d..) Defter No. 14, Hüküm No. 489 (14/489), Tarih: 12 Rebiülevvel 978 (14 Ağustos 1570)

⁴⁹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-1 Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemi Mühimme Defteri (A.DVNSMHH.d..) Defter No. 25, Hüküm No. 551 (25/551), Tarih: 16 Şevval 981 (8 Şubat 1574)

⁵⁰ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı, Tapu Tahrir Defterleri (TADB. TTD), 66, Tarih: 981 (1573)

⁵¹ TADB. TTD., 66, v. 2

⁵² Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-1 Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemi Mühimme Defteri (A.DVNSMHH.d..) Defter No. 45, Hüküm No. 4471 (45/4471), Tarih: 26 Şevval 989 (23 Kasım 1581)

Resim 2. 1563'te Draç⁵³Resim 3. 1598'de Draç⁵⁴

⁵³ Simon Pinargenti, *Isole che son da Venetia nella Dalmatia et prt tutto l'arcipelago, fino a Constantinopoli, con le terre piu notabili di Dalmatia*, 1563, 6.

⁵⁴ Giuseppe Rosaccio, *Viaggio da Venetia, a Constantinopoli : per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Gioseppe Rosaccio, con brevità descritto, nel quale, oltre à settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quanto in esso viaggio si ritroua, cioè : città, castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi e mari : opera utile à mercanti, marinari & à studiosi di geografia*, Venice, Giacomo Franco, 1598.

Hem bu bilgi hem de aynı döneme ait çizimlerden anlaşılacağı üzere şehir bir liman kenti olarak önemli, ticari açıdan müstesna özelliklere sahiptir. Bu noktada tahrir kaydının idari düzene dair verileri incelendiğinde şehrin kale yapıları ile birlikte sahip olduğu karyeler ve bu karyelerin bazılarının mahalle düzenine sahip şehir özellikleri göstermesi oldukça dikkat çekicidir. Yani genel manada kayıtlar bir Draç Kalesi üzerinden klasik Orta Çağ şehir tipini vurgulasa da şehir kalesi dışındaki hinterlandı ile önemli bir idari düzenin de merkezi konumundadır. Tahrir kaydı oldukça düzenli tutulduğundan defterin başında hem İlbasan sancağına dair hem de Draç kısmında buraya dair bir fihrist bulunmaktadır. Fihrist kısmında karye, mezra, pazar yeri, kale ve iskelelerin bulunduğu 84 adet numaraları idari birim kaydedilmiştir. Klasik dönem mufassal tahrirlerinde bu fihristlere sıkça rastlanması hem içerikteki yer isimlerinin tespitini kolaylaştırırken hem de ait olduğu merkezin idari düzenine dair topyekûn bir bilgiyi de en kısa yoldan verir.

Tablo 1: Fihriste-i Nahiye-i Draç (TADB. *TTD.*, 66, v. 86.)

1	Kaval(i)ye (Kavaye?)	15.070
2	Zik	10.545
3	Mezraa-i Makil?	1.100
4	Manrik (Mabrik?) <i>nam-ı diğer</i> Yeniköy	1.327
5	Palaha (Palama?)	919
6	Akkana	700
7	Mezraa-i Gudhak?	-
8	Begaki?	1.253
9	Esrâfin Derbend	4.800
10	Kal'a-i Derunik	4.316
11	Nefs-i Maşak	4.549
12	İskele-i Digor Oşkovani?	9.635
13	Kal'a-i Masak	4.000
14	Gümrük Bahraduşkomi?	570
15	Varlin	7.500
16	Mezraa-i Asuvraş?	400
17	Barut	5.650
18	Bor (Lor?)	12.160
19	Bihak?	10.800
20	Orazit (Avrazit?)	8.020
21	Avlaşani (Avlaşanye)	5.600
22	Dalınpad	2.500
23	Bogoni	2.400
24	Kadipen (Karipen?)	4.000
25	Maben	2.400
26	Şikajudye?	3.000
27	Menfaruşi	3.000
28	Rah (Raç?)	900
29	Morge (Morgi?)	1.300
30	Sahaşi ma'a <i>karye-i Şaşrinik</i>	1.500
31	İrmah	5.797
33	Arboni	900
34	Kozakzar? ⁵⁵	3.664
35	Laviye	4.255
36	Çaçol	6.000
37	Melyut	900
38	Domye (Dumye?)	1.400
39	Ruvişte(Rovişte?)	2.589
40	Safolaş	2.080

⁵⁵ Defterde buranın Draç ile Avlonya arasında bulunan bir geçitte bulunup derbent olduğu kaydedilir; TADB. *TTD.*, 66, v. 100.

41	Mezraa-i Hadbomad	
42	Darhakoki?	1.753
43	Zezen	3.115
44	Peklib (Peklin?)	2.496
45	Brogon?	2.116
46	Kaloş	6.985
47	Bazdor?	1.000
48	Batra (Matra?) ma'a mezraa-i Omraleş	6.000
49	Taani?	
50	Mardak	2.496
51	Mahasi?	4.000
52	Aror (Arvar?)	2.800
53	Maleş	800
54	Belik (Beylik?)	5.762
55	Grabani?	6.000
56	Musnike (Mosnike?)	6.000
57	Yaryuç (Yaryoç?)	2.000
58	Malkas (Malfas?)	1.000
59 ⁵⁶	Balaşak	2.000
60	Kodin	1.200
61	Emlolani?	-
62	Göz	3.300
63	Puçe (Poçe?)	2.846
64	Göş (Guş?)	802
65	Payane	2.579
66	Lisemaş	4.187
67	Beyaz	2.000
68	Mezraa-i Saksula	300
69	Mezraa-i Benam	450
70	Graçe	3.107
71	Mukenar (Molla Fenar?)	5.299
72	Durak	6.000
73	İbragorlin (İmragorlin?)	7.500
74	Lis	6.000
75	Danari	1.034
76	Hatşe	5.000
77	Habeş	
78	Gadunye-i Türkî	20.000
79	Zeniş	2.900
80	Doguzunye	4.000
81	Halavar (Kalavar?)	5.000
82	Nefs-i Dervadoş kal'a-i Peklin	78.800
83	Bac-ı Bazar	200
84	Asturaz	1.100
85	Sakani	7.000

Bu fihristteki bilgiler kaydın devamında şüphesiz ki ayrıntılandırılır. Özellikle nüfusa dair verilerden ortaya çıkan genel görüntü hayli ilginçtir. Buna göre kaydın girişindeki fihriste Draç, kendi de dâhil olmak üzere bir kale ağının merkezinde olmakla birlikte zirai özellikler gösteren bir kırsal üretim merkezini de sınırlarında barındırır. Aşağıda da görüleceği üzere mezra ve çiftliklerin varlığı ile çalışmanın son kısmında verilecek olan iktisadi veriler bunu destekler bir durumdur. Keza bazı karyelerin sonuna eklenen *derbent* ifadesi de yukarıda belirtilen dağlık ve geçitlerle donanmış coğrafyadaki bir başka göze çarpar özelliktir.

⁵⁶ Defterde karye numaraları verilirken ihtimal sehven iki kez 59 sıra numarası verilmiştir; TADB. *TTD.*, 66, v. 107.

Daha fihristte göze çarpan pazar yerine dair kayıt (*bac-ı bazar*) da buranın kale dışında ayrı bir mekân olarak düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki bu kısmın başında sunulan belgede de duruma dair bir şikâyet net bir şekilde görülmektedir. Bunun dışında gümrük ve iskele bölgeleri de yine Draç'ın liman şehir özelliğinin net bir yansıması olarak görülebilir. Bu hâli şehrin her özelliği ile müstesna bir merkez olmakla birlikte düzen itibarıyla da bir Osmanlı şehri hâline geldiği gerçeğini net bir şekilde ortaya koyar.

Resim 4: 1598'de Draç ve Çevresi⁵⁷

Bu noktada fihristin bize sunduğu genel yapı ve idari düzenden nüfus bilgisine geçilirse Draç'ın karyelerindeki Müslüman gayrimüslim nüfus ilişkisinin oldukça dengeli kurulduğu görülebilir.

⁵⁷ Giuseppe Rosaccio. *Viaggio da Venetia, a Costantinopoli : per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Gioseppe Rosaccio, con brevità descritto, nel quale, oltre à settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quanto in esso viaggio si ritroua, cioè: città, castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi è mari : opera utile à mercanti, marinari & à studiosi di geografia*, (Venice: Giacomo Franco, 1598)

Tablo 2: Draç'ta Nüfus Yapısı (TADB. TTD., 66)

	Müslüman					Gebran			
	Çift	Müc.	Nim	Ben.	Çiftlik	Hane	Müc.	Ben.	Nef.
Kavalye	5	1	-	6	-	117	-	26	108
Zik	7	13	26	55	-	103	-	1	205
Mezraa-i Makil?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Manrik (Mabrik?) nam-ı diğer Yeniköy	10	-	5	11	-	15	-	-	41
Palaha (Palama?)	-	1	-	1	-	5	-	-	7
Akkana	2	-	3	-	9	-	-	-	10
Mezraa-i Gudhak?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Begaki?	1		1	1	6	13			26
Esrâfin Derbend	-	-	-	-	-	185	14	-	199
Kal'a-i Derunik	23	35	24	71	11	15	1	-	169
Nefs-i Maşak	5	2	4	23	22	20	-	-	54
İskele-i Digor Oşkovani?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kal'a-i Masak	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gümrük Bahraduşkomi?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Varlin	30	10	26	17	-	25	-	-	108
Mezraa-i Asuvraş?	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barut	7 ⁵⁸	2	?	26	-	21	-	-	93
Bor (Lor?)	14	14	12	29	12	80	2	-	251
Bihak? ma'a karye-i Boci	7 ⁵⁹	-	-	5	-	347	-	-	360
Orazit (Avrazit?)	30	12	8	26	1	90	6	-	152 ⁶⁰
Avlaşani (Avlaşanye)	11	6	-	19	-	80	7	-	117 ⁶¹
Dalinpad	2	3	-	12	3	20	-	-	37
Bogoni	3	-	-	4	-	76	-	-	83
Kadipen (Karipen?)	6	3	-	9	-	44	-	-	62
Maben	7	6	-	19	-	31	-	-	63
Şikajudye?	1		-	2	-	38	-	-	43 ⁶²

⁵⁸ Defterin bazı kayıtları tahrip olduğundan bu kısmı okunmamaktadır.

⁵⁹ Kaydın yanında bir de buçuk ifadesi var gibi duruyor.

⁶⁰ Defterde hane sayısı bu şekilde verilmesine rağmen ihtimal 12 mücerred dâhil edilmemiştir.

⁶¹ 6 mücerred dâhil edilmemiştir.

Menfaruşi (Menfaduşi?)	12	6	-	9	-	18	-	-	45
Rah (Raç?)	8	4	-	13	-	6	-	-	31
Morge (Morgi?)	3	8	4	12	-	1	-	-	28
Sahaşi ma'a karye-i Şaşrinik	2	5	10	7	-	18	-	-	42
İrmah	15	8	-	17	-	8	-	-	48
Arboni	4	-	-	7	-	5	-	-	19
Korakzar?	22		10			66	16/41		116 ⁶³
Laviye	14	11		19		7			51 ⁶⁴
Çaçol	13	12		13		1			39 ⁶⁵
Melyut	6	3		6		22			38
Domye (Dumye?)	3			7		47	4		61
Ruvişte(Rovişte?)	5	10	16	9		10			50
Safolaş	14	8		13		1			42
Mezraa-i Hadbomad									
Darhakoki?	1	6		3		9			18
Zezen	7	19		18	4	10			57
Peklib (Peklin?)	8	3		3	11	9			33
Brogon?	8	8	8	6	10	10			42
Kaloş	20	5	10	20	2	1			56
Bazdor?			3	2		29			33
Batra (Matra?) ma'a mezraa-i Omraleş	8	16		24	3	12			62
Taani?	2		7	7		41			65 ⁶⁶
Mardak ma'a mezra'a-i Branye	15	16	4	15	4	11			61
Mahasi?	3	12		18		13			56
Aror (Arvar?)	15	1		16		47			79
Maleş				2		4	1		7
Belik (Beylik?)	3	9		29		13			79
Grabani?	6	2		4		84			94
Musnike (Mosnike?)	2	5	12	11		7			35

⁶² 2 neferlik bir fark vardır.

⁶³ Nefer sayısı nüfus istatistikleri tam verilmediğinden bütün olarak verilmiştir. Defterden tespit edilebildiği kadarı listede verildi.

⁶⁴ Defterde 57 olarak hesaplanmıştır.

⁶⁵ Defterde 43 hesaplanmıştır.

⁶⁶ Hane sayısı daha düşük olmalıdır.

Yaryuç (Yaryoç?)	11	11		16		5		48
Malkas (Malfas?)	1	1		2		3		7
Balaşak	4	3		4		7		20
Kodin	6			6		5		21
Emlolani?		1		2		8		11
Göz	11	3		13		1		35
Puçe (Poçe?)	8	7		13	1	12		44
Göş (Guş?)	3			8		6		18
Payane	4	3		12		15		34
Lisemaş	6	10		10		20		46
Beyaz	5	4		5		5		23
Mezraa-i Saksula								
Mezraa-i Benam								
Graçe	15	11		18		15		65
Mukenar (Molla Fenar?)	18	33		51	5	12		114
Durak	12	11		24		6		53
İbragorlin (İmragorlin?)	4				1	29		33
Lis	4	1		8		25		41
Danari	5	1		12		1		19
Hatşe	13	3		12				33
Habeş	22	9		16	2	4		53
Gadunye-i Türkî	22	14		56		55	8	169
Zeniş	4	3		6		10	1	29
Doguzunye	17	6		15		30	5	84
Halavar (Kalavar?)	3	8	5	10	3	8		37
Nefs-i Dervadoş kal'a-i Peklin Cemaat-i Müslümanan	43	45		122	74	10		250
Bac- Bazar								
Asturaz	4	1		3		2		13
Sakani	1		10	23		1		35

Bu ayrıntılı tablo yanında kendi içerisinde mahalle düzenine sahip karyeleri de şu şekilde görmek mümkündür:

Tablo 3: Draç'ta Mahalleler (TADB. TTD., 66)

Karye	Mahalle	Hane	Müc.	Ben.	Nim	Çift	Çiftl.	Neferat
Esrafin Derbend	Vardiye	36	10	-	-	-	-	46
	Asudan	25	-	-	-	-	-	25
	Paryuç (Parbuç?)	25	-	-	-	-	-	25
	Dragon	30	-	-	-	1	-	31
	Şragan (Şaragan?)	31	-	-	-	-	-	31
	Arhan?	27	4	-	-	-	-	31
	Kidat	7	3	-	-	-	28	10
		181	17	-	-	1	28	199
Bor(Lor?)	Nefs-i Bor (Lor?)	75	16	14	11	7	-	126 ⁶⁷
	Bocasran	44	10	7	-	7	4	68
	Ranyak	6	-	8	6	3	7	23
	Hroyalot	18	1	1	-	2	1	22
		143	27	30	17	19	12	239⁶⁸/251
Bihak? ma'a karye-i Boci	Haybat?	129	-	2	2	-	-	133
	Narbuç?	116	-	-	1	2	15	119
	Matudisi	99	-	-	1	1	3	101
		344	-	2	4	3	18	353 ⁶⁹ (360)
Avlaşani (Avlaşanye?)	Asfoyran?	20	7	12	9	2		50
	Bardan	62	-	5	6	-	1	73
	Dopan (Doyan?)	-	-	-	-	-	-	18
	Toplam							141(117 ⁷⁰)

⁶⁷ Sağlaması yapıldığı 3 neferlik bir eksik tespit edilmiş olup bunun sayım sırasında gözden kaçan bir tespit ile alakalı olduğu düşünülmektedir.

⁶⁸ Buradaki 12 çiftlik hane sayısına dâhil edilmiştir.

⁶⁹ Defterde 360 nefer olarak hesaplanmışsa da nim, çift, bennak ya da başka bir veri gösterilmesinden hata yapılmıştır.

⁷⁰ Aradaki farkın Dopan Mahallesi'nin nüfus bilgisi verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Her iki tablodan da anlaşılacağı üzere fethi üzerinden geçen yaklaşık 70 sene sonunda Draç'ta belirli bir İslam nüfusu oluşsa da Hıristiyan nüfusa göre oranı oldukça düşüktür. Bu da bölgedeki ihtida oranının düşük olduğu sonucuna varılmasını sağlarken bu *uc* bölgeye henüz güçlü bir İslam nüfusunun da aktarılmadığı gerçeğini ortaya koyar.

3.2. İktisadi Düzen

Çalışmanın ilk kısmında da belirtildiği üzere Draç'a dair verilerin elde edildiği bu kayıt İlbasan livasına dair bir mufassal defterden alınmıştır. Bu defterin düzenlendiği tarihe bakıldığında, uzun süren bir Osmanlı Venedik Savaşı sonrasında imzalanan sulh ile şekillenen bölgeye dair yeni ekonomik düzenlemeler de dikkat çekicidir.

Girişteki kanunnamenin⁵⁸ başında evvela bu dönemde liva dâhilinde kullanılan *kilenin* 30 *vukiyye* olduğu belirtilir. Ve hemen bir kolaylık sağlanarak bunun da 1,5 İstanbul kilesine tekabül ettiği belirtilir. Bu da 1 yüke bağlanır. 15. yüzyıldan itibaren 1 İstanbul kilesinin 20 okka, yani 25,6589 kilogram buğday ve un, 23,093 kilogram arpa aldığı düşünülürse bu durumda belirlenen ölçünün 32 ila 35 kilografa tekabül etmesi mümkündür. Kanunnamede 4 *İlbasan kilesi* 6 *İstanbul kilesi* olarak verilir.⁵⁹ Bu kısımda sadece ağırlık birimleri değil fiyatlandırmadan da bahsedilir. Buna göre; buğday, bakla ve mercimeğin 1 yükü 37 akçe; şirenin (şıra) müdresi 6 akçe, arpa, çavdar, mürdümek, darı ve burçağın yükü 25 akça, alef ve kaplucanın yükü 19 akçe olarak belirlenmiştir.

Kanunnamede bura ile ilgili ilginç bir duruma da dikkat çekilir. Buna göre bazı köylülerin bolca soğan, sarımsak ve lahana ekmelerine rağmen öşür ödemeleri gerekirken bostan akçesi ödemek konusunda ısrar ettikleri belirtilmiş ve bunlara müsaade edilmemesi gerektiği de sıkı sıkı tembihlenmiştir.

Bölgede var olduğu aşıkâr olan değirmenlerden, özellikle de dokuma atölyesi olarak bilinen kebe değirmenlerinden de alınacak vergi oranı 15 akçe olarak belirlenmiştir.

Drač'ın dışında ayrı bir idari birim olarak kaydedilen Pazar yerinden alınacak vergiler de bu kanunnamede ayrıntısı ile belirtilir. Ancak dikkat çekici nokta şudur ki, buğday ve şair gibi hububattan satılmak üzere getirilen her bir yük başına ikişer akçe bac alınırken bir yük etmeyen hâsıdan torba ve çuval başına birer ikişer avuç bac aynı olarak alınacaktır. Buradan anlaşılacağı üzere pazara getirilen mallar arasında odun, çıra, pirinç, bal, tuz, kestane, keten kumaş ilk göze çarpanlardandır. Yalnız burada özellikle belirtilir ki bu bac mallar satıldıktan sonra tahsil edilir.

Kanunnamede pazara gelen malların belirlenen narhtan farklı olması, çığ ve bozuk olması durumunda muhtesibin gerekli cezayı vermekle yükümlü olduğu da açıkça belirtilir.⁶⁰

Bölgenin küçükbaş hayvancılık konusunda da oldukça gelişmiş olduğu burada belirtilen kriterler bağlamında açıkça görülebilmektedir. Buna göre 300 koyunda 1 koyun ya da ederi olarak 20 akçelik bir vergi tespit edilmiştir. Bu meblağ koyun sayısı azaldıkça 15 ve 10 akçe şeklinde belirlenmektedir.

Drač Kalesi gümrüğü için belirlenen vergi tek yelkenli gemiler için 5, iki yelkenliler için 10 akçe şeklinde belirlenirken gümrüğe gelen mallardan Müslüman olmayanlar için %5, Müslümanlar olanlardan ise %3 akçe şeklinde alınmaktadır. Bu arada gümrüğe deniz yolu ile gelenler Müslim ya da gayrimüslim olsun %5 akçe vergi alınmaktadır.

Osmanlı toprak sisteminde *baştina* veya *baştine* adı ile tasarrufa göre birbirinden farklı iki arazi parçası kastedilmektedir: Raiyyet baştinası ve askerî hizmet baştinaları. Bu manada

⁵⁸ Bahse konu kanunnamenin önemine binaen tafsilatlı bir değerlendirmesi 20-24 Şubat 2023'te *Türk Tarih Kurumu* uhdesinde düzenlenecek Türkiye İktisat Tarihi Kongresi'nde tam metni ile bir bildiri olarak sunulacaktır. Bu makale ve bahse konu bildiri daha sonra planlanan Draç kitabının da nüvesi olacaktır.

⁵⁹ TADB. *TTD.*, 66, v. 4.

⁶⁰ TADB. *TTD.*, 66, v. 5.

gayrimüslim reyanın baştınalarının Osmanlı genel arazi sistemi içindeki çiftliklerden esas itibarıyla bir farkı yoktur. Tek fark bunların Hıristiyan raiyyetin elinde bulunması ve haraca bağlı olmasıdır. Ayrıca normal bir çiftlikten daha geniş toprakları içine alan baştına, Osmanlı kanunnamelerinde “ziraat olunan yer” ifadesiyle Müslümanların elindeki çiftliklere benzer şekilde tanımlanmaktadır.

“Bu topraklar babadan oğula geçer ve sipahi ondan tapu resmi alamazdı. Ancak ölen baştına sahibinin oğlu yoksa kızı ve diğer akrabası bu topraklarda hak iddia edemezdi. Sipahi bu şekilde boşalan baştınayı bir başkasına tapu ile verirdi. Fakat oğlu olmaksızın ölen baştına sahibinin toprağı üzerindeki değirmen, bağ, bahçe ve ev vârisleri olan akrabalarına kalırdı. Eğer ölen baştına sahibinin kızı veya diğer akrabası herhangi bir şekilde toprağı ele geçirip boş bırakmamış ve vergilerini muntazaman ödemişse o vakit sipahi bunlara müdahale edemezdi. Ayrıca baştınası babasından intikal eden oğul bu toprakları bölüp başkalarına satamazdı. Devlet esas olarak bu tip toprakların parçalanmamasını ve asıl şekli ile korunmasını benimsemişti. Hatta herhangi bir yolla parçalanma olursa bu parçalar birleştirilir, bir bütün hâlinde sipahi tarafından bir başkasına tapu ile verilirdi.”⁶¹

Bu tanımlama başta Sofya Kanunnamesi olmak üzere Rumeli şehir tahrirlerinin kanunnamelerinde çoğunlukla yer alır. Tıpkı İlbasan sancağı ve dolayısıyla Draç Kanunnamesinde de olduğu gibi. Osmanlı idaresi baştına sistemini bölgede aynen muhafaza ederken özellikle yukarıda belirtilen toprak bütünlüğüne dikkat çekerek bunun için gerekli tedbirleri açıkça belirtir:⁶²

Ve bir raiyyet fevt olup oğlı ya fakr ... galebe idüp gayet müzâyakasından kendüsi baştinasının bir tarlasın ya bir mikdâr yerin bulup âharlara satmağla veya rehn komağla niçe baştınalar zâyi' olur. Cizyeleri ve ispençleri dahi bel' olur imiş. Min ba'd baştına paralanmayub bu husus ref' oluna. Re'âyâdan bu vaz' sâdır olıcak ... sipâhîsi cümle ol baştına satandan alandan alup girü birikdürüp bir tâlibine vir ki cizye-i şâhî ve ispençe-i sipâhî zâyi' olmalı olmaya ve bir ra'iyet fevt olup oğlı kalsa baştınası kanun-ı kadîm üzere oğluna intikal ider. Sipâhî andan tapu akçesin talep idemez.

Sonuç

Bu makale Türkiye’de zaten oldukça kısıtlı kalan Rumeli şehir tarihi çalışmalarına dair metodik ve içeriksel şu sonuçları ortaya koyar:

1. Çalışma sırasında literatür taraması ile birlikte açıkça görülmüştür ki Osmanlı klasik çağında Rumeli’nin özellikle güneybatı bölgesine ya da daha açık ifade edilirse Arnavutluk bölgesine dair çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Yeni Çağ Osmanlı tarihinin bu bölgeye dair çalışmalarının artması buradaki Osmanlı idaresinin doğru anlaşılması için mühim bir gerekliliktir.

2. Arnavutluk ve bugünkü Kuzey Makedonya arasında Osmanlı idari düzeninde ciddi bir geçiş ve bağ bulunmaktadır. Hatta Arnavutluk’un fethedildiği ilk dönemlerde hemen sınırındaki Ohri’den idare edilmesi önemli bir bilgidir. Dolayısıyla bahse konu bölgelerdeki Arnavut nüfusun yoğunluğu da tesadüf değildir.

3. Draç’ta uygulanan iktisadi ve idari düzen buraya has özellikler barındırır. Bu durum Osmanlı idaresinin Rumeli’nin belirli bölgelerinde hem sosyal hem de fiziki durumu gözeterek özel düzenlemelere gittiklerinin açık delilidir. Öyle olunca da bölgeye dair çalışmaların her bölge için temelde aynı olsa da özelde farklı bakış açılarını gerektirdiğini kabul etmek gerekir.

4. Çalışmanın özellikle kanunname kısmından anlaşılacağı üzere Osmanlı idaresinin burada kalıcı bir düzen inşa etmesi en azından iktisadi açıdan kolay olmamıştır. Zira fethinden 60 sene sonra hâlâ vergi düzenine dair uyarıların yapılması sonraki yüzyıllarda yaşanacak erken

⁶¹ Feridun Emecen, Baştına, *DİA*, V, (İstanbul: Diyanet, 1992), 136.

⁶² TADB. *TTD.*, 66, v. 5.

dönemli isyanların anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır. Çünkü yaklaşık aynı dönemlerde daha kuzeyde Kuzey Makedonya şehirlerinde düzenin büyük oranda sağlandığı daha önceki çalışmalardan anlaşılacaktır.

5. Bölgenin bir liman ve korunaklı kaleye sahip olması; kale dışındaki bir pazar alanı ile birlikte klasik taşra düzeninin dışında bir bağlantı ağı ile gelişmesi Orta Çağ Avrupa feodal düzeni ile klasik Osmanlı şehir düzeni geçişini somut şekilde ortaya koyan bir özel yapıyı sunar. Bu da Draç'ı hususi bir statüye taşır.

6. Çalışmanın ilk kısmında üzerinde durulan şehrin fetih tarihine dair anlatılardan Adriyatik kıyısının Osmanlı Balkan fetihlerinde özel bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle buranın uzun süren Venedik hâkimiyeti ile ticari olarak kazandığı önemin salt askerî başarı ile fethini imkânsız kıldığı; devamında gelen diplomatik ilişkiler ile Osmanlı eline geçtiğini ortaya koymaktadır.

7. Son olarak bölgenin fethinden sonra buranın Türk-İslamlaştırma noktasında evvela Anadolu'dan değil hemen yakınındaki Makedonya topraklarından beslendiği anlaşılmaktadır. Bu da bölgenin sosyolojik değişiminin zaman zaman kendi insan kaynaklarından beslenerek gerçekleştiği tezini bir kez daha güçlendirir. Kaldı ki Osmanlı son dönemlerinde bölgedeki göç hareketlerinin doğrudan Anadolu'ya değil de kendi içerisindeki güvenli bölgelere doğru gerçekleştiğini de kaynaklar zaman zaman dile getirmektedir.

Son olarak bu çalışmanın elbette ki bölgeye dair yeni çalışmalara bir kapı açması beklenir. Bu manada çalışma içerisinde sunulan tablolar ve toponimik veriler bu başlangıç için mühim olabilir. Çünkü şehrin fetih tarihine dair var olan tarih düşürme belgesi ile Osmanlı klasik çağının son bölümünde yapılan tahririn sunduklarının idari düzene dair oluşması muhtemel yapıya ışık tutması da önemlidir.

Kaynakça

- BOA, A.DVNSMHH.d.. 14/489, Tarih: 12 Rebiyülevvel 978 (14 Ağustos 1570)
- BOA, A.DVNSMHH.d.. 25/551, Tarih: 16 Şevval 981 (8 Şubat 1574)
- BOA, A.DVNSMHH.d.. 6/773 Tarih: 18 Recep 972 (19 Şubat 1565)
- TADB. TTD., 66, Tarih: 981(1573).
- TS.MA.e.. 757/16, Tarih: 21 Safer 974 (7 Eylül 1566)
- <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tului-ibrahim-tului-efendi> (e.t. 31.03.2022)
- Bilmez, Bülent, “Arnavutluk Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı / Türk İmgesi”, *Osmanlı Araştırmaları* 49, (2017): 343-382.
- Castellan, Georges, *Balkanların Tarihi*, çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, İstanbul: Milliyet Yay.,1993.
- Cezar, Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli-Haritalı*, II, , Ankara: TTK, 2011.
- Emecen, Feridun, Başına, *DİA*, V, (İstanbul: Diyanet Vakfı, 1992):135-136.
- Fisher, Sydney Nettleton, *Sultan Bayezid Han 1481-1512*, çev. Hazal Yalın, İstanbul: Kitapyayinevi, 2014.
- Fleet, Kate, “Osmanlılar, 1451-1603, Siyasi Tarihe Bir Giriş”, Ed. Suraiya Faroghi, Kate Fleet, *Türkiye Tarihi 1453-1603*, İstanbul: Kitapyayinevi, 2016.
- Giuseppe Rosaccio. *Viaggio da Venetia, a Costantinopoli : per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Giosepe Rosaccio, con brevità descritto, nel quale, oltre à*

settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quanto in esso viaggio si ritroua, cioè : città, castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi e mari : opera utile à mercanti, marinari & à studiosi di geografia, Venice, Giacomo Franco, 1598.

Gutteridge, A., Hoti, A., Hurst, H. R., “The Walled Town Of Dyrrachium (Durrës): Settlement And Dynamics”, *Journal of Roman Archaeology*, 14, (2019): 390-410.

Heher, Dominik “Dyrrhachion / Durrës – an Adriatic Sea Gateway between East and West”, *Menschen, Bilder, Sprache, Dinge, Wege der Kommunikation zwischen Byzanz und den Westen*, Mainz, 2018.

II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri, Haz. Feridun M. Emecen-İlhan Şahin, (Ankara: TTK, 2021) [907 (1502) Tarihli Ahkâm Defteri, BOA, A. DVN-d. Nr. 790A, Hüküm: 128].

Imber, Colin, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650*, çev. Şiar Yalçın, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, 2006.

İnalçık. Halil, *Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Ankara: TTK, 1987.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epçeli, II, İstanbul, Yeditepe Yay., 2005.

Kiel, Machiel, Draç, *DİA*, V, (İstanbul: Diyanet Vakfı, 1994): 522-524.

Kunt, Metin, “İmparatorluk Çağının Başlaması”, *Türkiye Tarihi*, II, İstanbul: Cem Yay., 2014.

Santoro, Sara– Monti, Alberto, “The City of Durrës and its History, between Environmental Evolution and Cultural Transformations”, *Proceedings of the 36th CAA Conference*, (Budapest: 2–6 April 2008): 491-495.

Simon Pinargenti, *İsole che son da Venetia nella Dalmatia et prt tutto l'arcipelago, fino a Constantinopoli, con le terre piu notabili di Dalmatia*, 1563.

Stoianovich, Traian, “Osmanlı Hâkimiyetinde Via Egnatia”, Ed. E. Zachariadou, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Tansel, Selahattin, *Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı*, Ankara: TTK, 2017.

Upward, Allen, *The East and Europe: Y-The Report of an Unofficial Mission to the European Provinces of Turkey on the Eve of the Revolution*, Londra: John Murray, 1908.

Veinstein, Gilles, “Avlonya (Vlora): 16. Yüzyılın İkinci Yarısında Via Egnatia'da Bir Menzil”, Ed. E. Zachariadou, *Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia(1380-1699)*, İstanbul: Tarih Vakfı yurt Yayınları, 1999.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev. Nilüfer Epçeli vd., II, Yeditepe Yay., İstanbul, 2011.

Summary

The city of Durrës, known as Draç in Ottoman documents, is one of the most important port cities of today's Albania, as well as one of the most strategic points of the Adriatic coast. According to some, Southeast Europe, which is marginalized as the Balkans, that is, the non-modern world, begins exactly here, and the Italian coast on the opposite side becomes the first lands of the new world.

Durrës is located on the borders of present-day Albania, 35 kilometers west of the capital Tirana. It is known by names such as Epidamnos, Dyrrachium, Dyrrachion, Durazzo throughout history. 8th-4th BC, also called the Archaic Greek era; If we do not count the period between

the centuries, the city has been constantly occupied throughout history and according to Santoro and Monti, Rome, Byzantium, Norman, Aragonese, Venice eventually changed hands between the Turks.

When the influence of the Ottomans in the region increased after I. Kosovo, Thopia's son George left the city to Venice, and they established a smaller drach by narrowing the city walls. This shrinking and derelict state lasts until the Ottoman conquest, depending on the misfortunes. It is recorded by the German knight Arnold van Harff that the population, which was around 25,000 in the 13th century, decreased to 1000 at the beginning of the 16th century.

Sydney Nettleton Fisher, who prepared one of the most important works on the Bayezid II. period, tries to explain this conflict on the subject in the Wars with Venice section of his work. Because, while explaining that the above-mentioned agreements were signed in a series during these wars, he states that the conquest of Draç by the hand of Shkodra (Scutari) Firuz Bey took place in July 1501. However, this event of conquest is a phase of the protracted war, and the peace agreements that followed constitute another phase of the officialization of the conquest.

In his valuable work on the Bayezid II. period, Selahattin Tansel opens a special title on the conquest of Durrës. Noting that Durrës is a refuge for bandits in the İlbasan (Elbasan/Valmora) region, Tansel also states the strength of its walls. He even states that this place was called the second Istanbul, with a quotation from İdris-i Bitlisî.

During the reign of Fatih, Southern and Western Albania formed the Sanjak of Vlorë, while the remaining Northern Albania was constituted by the Sanjak of Shkodra. It seems that the Ottoman administration made very strategic moves in the next few years to use this conflict between Skender Bey and Venice in its favor.

The cadastral record dated 1574 is a detailed book on the İlbasan Sanjak. The probability is the breakdown of the census carried out to determine the new situation on the Dalmatian coast after the Ottoman Venetian peace dated March 7, 1573. Since each two-leaf part is given a single number, a usage will be applied in the footnotes accordingly. In addition, the information note added immediately at the entrance of the notebook is important. Because, according to this note, the 989 Hijri date in the text at the entrance of the book is the date of the icmal book, which was arranged later, and the actual date is H.981.

First of all, in a letter/judgment sent to Mustafa, the Aghast of Azaplar, who was in charge of Durrës 5-6 years after the book was prepared, it was stated that Draç was surrounded by the sea on three sides and its connection with the land was provided by a bridge of 200 cubits. It is stated that it was carried out in very difficult conditions.

The general picture that emerges from the population data is particularly interesting. According to this, in the index at the entrance of the record, Draç is at the center of a castle network, including himself, but also contains a rural production center with agricultural features within its borders. The existence of hamlets and farms and the economic data to be given in the last part of the study support this.

As stated in the first part of the study, this record, in which the data on Draç was obtained, was taken from a detailed book on İlbasan liva. When we look at the date this book was prepared, the new economic regulations regarding the region, which were shaped by the peace signed after a long Ottoman Venetian War, are also remarkable.

An interesting situation about this place is also pointed out in the law. According to this, it was stated that some villagers insisted on paying the tithe, even though they planted onions, garlic and cabbage in abundance, and it was strictly warned that they should not be allowed.

The tax rate to be collected from the mills known to exist in the region, especially the kebe mills known as weaving workshop, has been determined as 15 akce.

During the study, it was clearly seen together with the literature review that the studies on the southwestern region of Rumelia or, more clearly, the Albanian region, were very limited in the Ottoman classical era. The increase in the studies of the modern Ottoman history on this region is an important necessity for the correct understanding of the Ottoman administration here.

The economic and administrative order applied in Durrës has characteristics unique to this region. This situation is clear evidence that the Ottoman administration made special arrangements in certain regions of Rumelia by considering both the social and physical conditions. As such, it should be admitted that although the studies on the region are basically the same for each region, they require different perspectives in particular.

The region has a harbor and a sheltered castle; It presents a special structure that concretely reveals the transition between the medieval European feudal order and the classical Ottoman city order, which developed with a network of connections outside the classical provincial order, together with a market area outside the castle. This brings Durrës to a special status.